

Naslovnik: Ministrstvo za okolje in prostor RS – MOP

Pošiljatelj: SAZU

Pobudnik: Iniciativni odbor za raziskave Antarktike in Arktike pod okriljem SAZU

Zadeva: Pobuda za slovenski podpis Okoljskega protokola Antarktične pogodbe

Antarktični sporazum (Antarctic Treaty), ki je stopil v veljavo že leta 1959, je najpomembnejši politični in administrativni dokument, ki odloča o antarktičnih zadevah. Slovenija ga je kot 54. članica podpisala leta 2019.

Podpis Antarktičnega sporazuma Sloveniji prinaša pravice, pa tudi dolžnosti. Med slednje spadajo podpisi mednarodnih konvencij, ki urejajo področje Antarktike in spoštovanje teh dogovorov na državni ravni. Med pravice spada sodelovanje slovenskih znanstvenikov pri raziskavah Antarktike in Arktike in s tem tudi znanstveni odziv na klimatske spremembe.

Podpisu AT doslej ni sledil podpis ostalih, povezanih konvencij, niti oblikovanje slovenske strategije znanstvenih raziskav Antarktike oz. Arktike.

Za operativno delovanje slovenskih znanstvenikov na Antarktiki je nujna ustanovitev Nacionalnega centra za koordinacijo polarnih raziskovalnih projektov in podpis Okoljskega protokola Antarktičnega sporazuma (v nadaljevanju »OP«).

Odbor za raziskave na Antarktiki in Arktiki, organiziran pod okriljem SAZU je novembra 2021 posredoval pobudo za ustanovitev Nacionalnega centra za Raziskave Arktike in Antarktike – ANA na Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport – MIZŠ. MIZŠ je na pobudo odgovorilo pozitivno in izpostavilo aktualno problematiko podnebnih sprememb. Usklajevanja o najprimernejši organizacijski obliki centra ANA potekajo.

Predpogoj za znanstveno delo na Antarktiki je tudi podpis Okoljskega protokola Antarktičnega sporazuma na ravni države. Podpis OP je obvezen za vse podpisnice Antarktičnega sporazuma, ki želijo postati članice z glasovalnimi pravicami in na Antarktiki izvajati raziskave. S podpisom OP se države članice zavezujejo, da bodo spoštovale okoljske zahteve, ki jih predpisujeta Antarktični sporazum in OP.

Okoljski protokol Antarktičnega sporazuma (Madridski protokol)

Protokol o zaščiti okolja, ali Okoljski protokol (znan tudi kot »Madridski protokol«) je bil kot del Antarktičnega sporazuma sprejet 1991 v Madridu, v veljavo pa je stopil leta 1998. OP opredeljuje ključna področja zaščite naravne dediščine Antarktike in pripadajočih voda, območja morij in kopnega južno od 60. južnega vzporednika. Celotno območje Antarktike opredeljuje kot naravni rezervat, namenjen izključno znanstvenim raziskavam in miroljubnim dejavnostim. Z vidika naravovarstva predstavlja enega od največjih civilizacijskih dosežkov mednarodnega prava.

OP opredeljuje ključna načela, ki jih morajo države podpisnice Antarktičnega sporazuma upoštevati pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti na Antarktiki. Tako so na primer na zaščitenih območjih prepovedane vsakršne aktivnosti povezane z rudarstvom, zapovedana je ocena okoljskega tveganja pri načrtovanju vseh znanstvenih dejavnosti, postavljene so omejitve pri izvajanju le-teh. Predvideno je tudi intenzivno mednarodno sodelovanje pri izvajanju znanstvenih dejavnosti, morebitnih nesrečah in okoljskih meritvah, vse z namenom zmanjševanja vpliva na antarktično okolje.

V okviru OP je bil ustanovljen Odbor za varovanje okolja (Committee for Environmental Protection), v katerem s svojim predstavnikom sodelujejo podpisnice OP.

Razlogi za podpis OP

1. Podpis OP je nujen korak pri izpolnjevanju dolžnosti, ki jih nalaga podpis Antarktičnega sporazuma.
2. Podpis OP omogoča avtonomno raziskovanje slovenskih raziskovalcev in raziskovalk na Antarktiki, ki ga bo koordiniral Nacionalni center za raziskave Arktike in Antarktike – ANA (v ustanavljanju).
3. Podpis OP je poleg ustanovitve ANA predpogoj za pristop v COMNAP (The Council of Managers of National Antarctic Programs), preko katerega se usklajujejo nacionalni antarktični programi in koriščenje infrastrukture podpisnic Antarktičnega sporazuma.
4. Podpis OP je zaveza, da bodo Slovenija oziroma slovenski raziskovalci in raziskovalke aktivno sodelovali pri zaščiti občutljivega ekosistema Antarktike, njen podpis pa je pomemben tudi za mednarodni ugled slovenske znanosti in diplomacije.
5. Ekosistem Antarktike je izjemno občutljiv na globalne podnebne spremembe, zato so raziskave tega območja vpliva globalnega pomena, spremembe na Antarktiki pa vplivajo na klimatsko dogajanje po celem svetu, tudi v Sloveniji.

6. Podpis OP je ključen korak za pridobitev glasovalnih pravic Slovenije v okviru Antarktičnega sporazuma.

Pobuda:

Slovenija se je kot podpisnica Antarktičnega sporazuma pridružila zavezi, da Antarktiko ohranimo kot last vsega človeštva, in spoznanju, da sta raziskovanje in zaščita tega območja ključna za prihodnost in obstoj naše vrste. Slovenski raziskovalci in raziskovalke različnih znanstvenih polarnih področij smo izrazili velik interes po raziskavah Antarktike in ga podrobneje predstavili v pobudi poslani na MIZŠ novembra 2021. Predpogoj za znanstveno delovanje na Antarktiki je podpis Okoljskega protokola, zato Slovensko vlado pozivamo, da ta podpis izvede v najkrajšem možnem času.

Člani iniciativnega odbora:

g. Miro Brumat

prof. dr. Nina Gunde Cimerman, UL BF

Timotej Turk Dermastia, NIB

akad. prof. dr. Franc Forstnerič, SAZU in UL FMF

prof. dr. Cene Gostinčar, UL BF

prof. dr. Milena Horvat, IJS

dipl. ing. Matevž Lenarčič, Aerovizija d.o.o.

prof. dr. Griša Močnik, UNG

g. Janez Pergar

Ljubljana, 26. 1. 2022